

Pylkkö, nurjailija

Tarkoitukseni on ruotia **Pauli Pylkön** väitettä, että suomalaisuus on olennaisesti asubjektivistista, persoonatonta, kun taas eurooppalaisuus on subjektin harjoittamaa hallintaa. Välitön innoittajani on Pylkön uusiin teos *Luopumisen dialektiikka*, mutta seuraavat huomiot eivät koske pelkästään tätä hienoa kokoelmaa 2000-luvun tekstejä. Suomalaisuuden ja eurooppalaisuuden suhde on ollut Pylköllä voimakkaasti esillä viimeistään siitä lähtien kun hän alkoi lopullisesti irtautua akateemisesta elämänmenosta eli – sanokaamme – noin vuodesta 1995.

Pylkkö on kirjallisessa sissiosodassa kaikkea sitä vastaan, mitä edustavat **Matti Klinge**, **Jorma Ollila** ja **Paavo Lipponen**. Hän katsoo, että suomalaisuus on ollut uhattuna jo satoja vuosia erityisesti läntisten, eurooppalaisten vaikutteiden takia. Suomalainen merkittävyys kituu kolonialistien ideoiden ja rakenteiden taakan alla. Pylkkö tuo selvästi esiin, että taistelu on samalla hyvin henkilökohtainen asia. Se on puhdistautumista saastasta, jonka lähes elinikäinen altistuminen eurooppalaisille ajatuskuviolle on tuonut tullessaan. Pylkkö pakenee tätä steriiliä heraskaista maailmaa ja puolustaa samalla omaa luontoaan. Hän nimitää itseään nurjailijaksi, joka kääntää selkensä ja luopuu valloittajakulttuurin eduista ja kiroista. Vastaavia esimerkkejä on kosolti Amerikan intiaanien ja muiden alkuperäiskulttuurien parissa. Alkuperäiskulttuurin edustajat eivät aina suostu nöyrytykseen vieraan maahan edessä vaan päättävät olla omanlaisiaan. Joskus Pylkkö näyttää suosittelavan myös väkivaltaista vastarintaa eli pommien ja muiden aseiden käyttöä, mutta itse hän ei tietääkseni ole mennyt näin pitkälle ainakaan huomiota herättävässä mittakaavassa.

Eurooppalaisuuden vastustettavat piirteet liittyvät Pylkön mukaan erityisesti byrokraattiseen hallintoon, moderniin tekniikkaan, mekanistiseen tieteseen, etiikkaan ja viihdeteollisuuteen. Perustendenssi on kohti miellyttävää elämää ja taloudellista hyvinvointia luonnon tarvelymisestä välittämättä. Hallinto, tekniikka ja tiede ovat kaikki välineitä näiden ihmiskeskeisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Pylkkö ymmärtää myös etiikan teknologiaksi, jonka tarkoituksena on muokata ihmisistä hallittavia ja itseään hallitsevia, suunnitelmallisesti toimivia yksilöitä. Viihde vie ihmisten ajatukset pois omista lähiaskareistaan ja saa heidät haluamaan liike-elämän kannalta sopivia asioita.

HYVINVOINNIN KASAUTUMISEN perusedellytyksenä on subjekti, joka käsittää itsensä joksikin muuksi kuin ympäristönsä. Se tutkii maailmaa ja esittää havaintonsa teorioissa ja muissa järjestetyissä muodoissa. Subjekti osaa kuvitella itsensä erilaisiin tilanteisiin, puntaroida vaihtoehtojen toimintatapojen seurauksia sekä selvittää, millaiset tekniikat edistäisivät parhaiten sen itsensä ja ehkä myös muiden subjektien

onnellisuutta. Subjektin toimintaa on mahdollista ennustaa, sillä se laatii suunnitelmia ja tekee päätöksiä. Subjekti on olennaisesti kommunikoi-va olio, eli se välittää ajatuksiaan ja tuntemuksiaan muille subjekteille. Pylkölle subjekti on kontrollirakenne, joka lopulta tekee sekä ihmisistä että heidän ympäristöistään kaikkialla samanlaisia. Ympäristö on puu- puistoja, viljalakeuksia, tehtaita, hotelleja ja toimistoja, ihminen itse hyvinvointia maksimoiva järkeilijä. Subjekti pyrkii aina levittäytymään ja valloittamaan, ja Suomi on yksi vallatuista alueista.

Pylkkö ei tietääkseni ole esittänyt yksiselitteisesti, mitkä kaikki piirteet kuuluvat subjektin olemukseen (jos nyt näin vaativaa sanaa voidaan käyttää). Tyypillisesti hänen kirjoituksissaan kuitenkin korostuvat paitsi suhteellisen kiistämättömät seikat kuten erottautuminen objektista myös monet moderniin länsimaiseen sivilisaatioon liittyvät negatiiviset asiat kuten kolonialismi ja luonnonvarojen siekailematon käyttö. Pylkkö kääntää pilkkamielessä sanan "Weltbürger" "maailmanporvariksi", ja hänen subjektinsa on juuri sellainen.

Tuskin on kuitenkaan syytä ajatella, että subjekti on välttämättä maailmanporvari. Esimerkiksi kulutuskeskeisyys ja valloittamisen himo ovat yleisiä subjektien ominaisuuksia, mutta Pylkön tapa sitoa nämä asiat elimellisesti yhteen subjektin kanssa on vähintään epäilyttävä. Ilman subjektia niitä ei olisi, mutta subjektin olemukseen ne eivät sisälly.

Subjektin olemukseen liittyen olen ihmetellyt sitäkin, että Pylkön mukaan subjektin kokemukset ovat aina vaihtelevia ja näivettyneitä; eli aitoon kokemukselliseen voimaan ja elävyyteen voidaan päästä vain subjektin valtaa heikentämällä. Mielestäni ei kuitenkaan pidä sulkea pois eloisien subjektiivisten kokemusten mahdollisuutta. Esimerkiksi voimakas häpeän tunne näyttäisi jopa edellyttävän subjektiutta. Ja eikö voi olla vihaa ja rakkautta, jossa subjekti on selvästi erottuva? (Pylköllä rakkaus näyttää yleensä olevan jonkinlainen sulautuminen.) Entä ovatko asubjektivistiset kokemukset toisaalta aina eloisia? Miksei voi olla laimeita asubjektivistisia kokemuksia? Tai mikseivät ne voisi olla yksinkertaisesti rauhallisia, harmonisia kokemuksia? Tässä kaikessa on Pylköllä paljon epäselvää viittoilua ja olettamusta.

Pylkkö ei ole myöskään vastannut teoksissaan selvästi kysymyksen, ovatko eurooppalaistyylinen moderniteetti ja valistus kaikenlaisten subjektien muotoutumisen edellytyksiä. Hän kirjoittaa uudessa teoksessaan (s. 100): "Subjektin kehittymiseen tarvitaan aivan tietynlainen ko-koavaa, järjestävää, jäsentävää, rakenteellistavaa ja esineellistävää otetta – esimerkiksi moderni, tekniikan hallitsema elämänmuoto." Mutta lauseessa on tuo häiritsevää "esimerkiksi". Millaisia muita kokoavia ja järjestäviä subjektin tuottamisen muotoja voisi olla? Voisiko jopa jokin paikallinen suomalainen elämänmuoto vuonna 1000 rakenteistaa subjekteja? Entä jokin kiinalainen elämänmuoto vuonna 400?

Vai olisiko peräti niin, että eurooppalaista moderniteettiä ei voisi ensinkään olla ilman jonkinlaista subjektia? Siis että Pylkön vastustama Eurooppa olisikin subjektin synnyttämä ilmiö? Miten esimerkiksi tekniikkaa voisi kehittyä, ellei olisi jonkinlaista suunnitelmallisuutta? Voisiko subjektuudesta syntyä muunkinlaisia kulttuureja?

KUN LÄHETIN PYLKÖLLE kommentoitavaksi tämän kirjoituksen ensimmäisen version, hän korosti subjektin länsimaista, modernia luonnetta: "Subjekti sellaisena kuin me sen tunnemme on oleellisesti modernin länsimaalaisen kulttuurin tuote. [...] Eurooppalainen subjektiviteetti on muotoutunut oleellisesti vielä niinkin myöhään kuin 1500–1700-lukujen aikana ja jatkanut muotoutumistaan tähän päivään asti – joskin subjektiviteetin ainekset ovat olleet odottamassa käyttöönottoa jo antiikista lähtien. On tultu tilanteeseen, missä 'ihmisyys' suorastaan samastetaan 'eurooppalaiseen subjektiviteettiin'. Eroa ei enää huomata. Tai haluta huomata. Tämän modernin eurooppalaisen subjektiviteetin synnyttämiseen osallistuivat monet voimat, joista keskeisimmät tämän hetken suomalaisen kokemuksen kannalta ovat tekniikka-luonnontiede, kapitalismi, teollinen vallankumous ja valistusliike. Myös luterilaisella teologialla oli sormensa sopassa."

Nähdäkseni on kyseenalaista nivoa subjektius ja eurooppalainen moderniteetti yhteen näin tiukasti. Tulisi myöntää, että erilaisia subjektina olemisen muotoja on potentiaalisesti ja myös todellisuudessa erittäin paljon, eivätkä ne kaikki liity moderniin Eurooppaan. Myös epämoderneissa kulttuureissa on varmasti monenlaisia subjektuuteen kuuluvia ominaisuuksia kuten harkintaa ja maailman tilan selvittelyä. Tietenkin on selvää, että monet modernin eurooppalaisen subjektuuden piirteet ovat nykyään maailmanlaajuisesti hallitsevia.

Mutta mitä on se ei-eurooppalainen suomalaisuus, jota Pylkkö haluaa puolustaa? Huomio kiinnittyy suomenkieleen ja eritoten ilmaisu- tapoihin, joille ei löydy edes likimain mielekkäitä käännöksiä eurooppalaisista kielistä. Erityisesti Pylkkö nostaa esiin merkittävän rakenteettoman lauseen "Ollaan". Ei voida kääntää esimerkiksi "Ich bin" tai "Wir sind", ei edes "Man ist". Ollaan on persoonatonta olemista. Pylkkö on hyvin kiintynyt tähän persoonattomuuteen ja ajattelee sen määrittelevän suomalaisuutta. Subjekti- ja objektikeskeisillä kielillään kommunikoivat eurooppalaiset eivät ole niin persoonattomia kuin suomalaiset.

PERSOONATTOMASSA OLEMISESSÄ ihminen ei erota itseään maailmasta vaan on yhtä sen kanssa. Siinä ei ole mahdollista suunnitella eikä tehdä järkeviä valintoja. Suomalaisuus on siis Pylkölle jotain aivan muuta kuin harkitsevuus ja selviytyminen. Myös tiede ja tekniikka ovat aidolle suomenkieliselle olemiselle outoja, tukahduttavia ilmiöitä. Argumentaatio ja jopa keskustelu ovat Pylkön mukaan eurooppalaista subjektikeskeistä hapatusta.

Pylkön kielellinen lähtökohta suomalaisuuden hakemiselle on mielestäni liian kapea ja viitteenomainen. Suomi on nimittäin myös subjektikeskeistä kieltä aivan espanjan tai englannin tyyliin, eli täälläkin sanotaan "minä". Suomea puhuva persoona ei ole mahdottomuus vaan päivittäistä todellisuutta. Ei sitä paitsi ole selvää, että eurooppalaiset kielet ja niihin liittyvät elämänmuodot estävät persoonattoman riemun ja tuskan. Eivätkö saksalaiset voi menettää tuntoa itsestään? Kuten Pylkkökin on todennut, kaikuja persoonattomasta kokemuksesta löydetään jopa akateemisesti valistuneen filosofian piiristä, esimerkkeinä

Hume, Schopenhauer, Mach ja Heidegger. Eurooppalaisuuteen siis kuuluu asubjektivisuutta siinä missä suomalaisuuteen subjektivisuutta.

Se, että subjektius ilmaantui suomalaisen kokemusmaailmaan vasta modernin eurooppalaisuuden myötä, on pelkkä oletus. Tietenkään esieurooppalaisilla suomalaisilla ei ollut samanlaista tekniikkaa, tiedettä ja etiikkaa kuin nykysuomalaisilla, mutta on vähintään epäselvää, ovatko tämän tyyppiset eurooppalaiset keksinnöt jonkinlaisen subjektuuden ehtoja. Jos vuoden 1000 suomalaiset eivät suunnitelleet mitään eivätkä käyttäneet järkeään, niin olisivatko he edes selvinneet hengissä, ja olisiko nykysuomalaisia olemassa?

Ja jos suomalaisuus olikin kauan sitten asubjektiviista, niin olisiko aito suomalaisuus sitä välttämättä myös tässä ajassa? Mitä mieltä on kuvitella tai vaatia aidon suomalaisuuden olevan asubjektivisempaa kuin se nyt on? Joskus Pylkkö sanoo elvyttävänsä alkuperäistä persoonatonta suomalaisuutta, mutta näissä hankkeissa on vahva viisastelun ja hybrisen maku. Miten yksi ihminen voisi palauttaa tuntumaa johonkin satojen vuosien takaiseen kulttuuriin, joka vielä on suurimmaksi osaksi tunteematonta?

PYLKÖN MUKAAN oikeaan suomalaisen elämänmenoon voi kuulua kalastamista, metsästystä, sienien ja marjojen keräilyä sekä pieni-muotoista maanviljelyä. Voisi olla myös verstaita ja niissä seppiä, veneenrakentajia ja muita käsityöläisiä. Moottoreita ja elektronisia laitteita on vain nimeksi. Ulkomaankauppa on hyvin vähäistä, eli lähes kaikki tarvittava tuotetaan itse. Yleisesti ottaen Pylkön näkemys sopivasta elinkeinoelämästä on samankaltainen kuin **Pentti Linkolalla**.

Omavarainen paikallisuus olisi varmasti monessa suhteessa suomalaisempaa kuin nykyinen kansainvälinen elämäntapamme. Palaan kuitenkin subjektuuteen: Näiden elämää ylläpitävien paikallisaskareiden hoitaminen ei saisi edellyttää, että toimijat erottavat itsensä muista ihmisistä ja luonnonympäristöstään? He eivät saisi olla subjekteja, joilla on kyky suunnitella? Tämä on minusta epäuskottavaa. Esimerkiksi metsästys vaatii suunnittelua ja usein jonkinlaista juonintaakin.

Pylkkö kirjoittaa vastauksessaan yllä esittämiini huomioihin: "Tuolloin [ennen eurooppalaistumista, AT] suomalaisilla varmaankin oli oma subjektiviteetti-vastineensa, siis jotakin, mikä tehtävältään vastasi asemaa, joka subjektilla on modernissa eurooppalaisessa kulttuurissa. Tämä subjekti-vastine, jolle meillä ei ole nimiä, mahdollisesti metsästyksen yhteistyön sujumisen ja metsästyksen kollektiivisen kokemuksen kokoaamisen perinteeksi."

Pylkkö jatkaa: "Tästä amorfisesta, heikosti rakenteellistuneesta ja heikosti suuntautuneesta kollektiivisesta suomalaisesta subjektiviteetistä en ole lainkaan huolissani. Se ei uhkaa minua ja on aiheuttanut ongelmia elämässäni korkeintaan heikkoutensa vuoksi (koska ei ole pystynyt vastustamaan modernia eurooppalaista subjektia). Jos nyky-suomalainen puolieurooppalaisuus näyttää ahdistavalta teeskentelyltä, syyllinen ei ole tämä nimetön ja heikko suomalainen subjekti-vastine. Syyllinen on vieras miehittäjä-subjekti, joka on kotoisin Euroopasta, ja joka on keinotekoisesti istutettu vieraaseen maaperään."

Subjektin vastine on siis heikosti rakenteellistunut ja suuntautunut. Se ei erotaudu kollektiivisesta kokemuksesta niin selvästi kuin oikea subjekti. Pylkkö sanoo vielä: "Modernin eurooppalaisen tekniikkatieteen ja kapitalismin vaatima suunnittelu ja järjestyminen on määrällisesti ja laadullisesti aivan toisella tasolla kuin mikään ei-eurooppalainen esimo-

derni 'suunnittelu ja järkeily' – sanokaamme metsästyksen, kalastuksen tai keräilyn vaatima järkevyyks. [...] Nykyeurooppalainen suunnittelu ja järkeily vaatii henkilöltä autonomian määrää, joka ylittää kaiken, mihin alueelliset perinnekulttuurit pystyvät tai ovat koskaan pystyneet. Tehostaminen, hyödyn maksimoiminen, tulevaisuuden rakentaminen, luonnon valvonta ja muokkaus nousee aivan uudelle tasolle silloin, kun moderni eurooppalainen henkilö syntyy, astuu historian näyttämölle ja kohdistaa tarmonsä luonnon hyväksikäyttöön." Eli subjekti on paljon autonomisempi kuin subjektin vastine.

Pylkkön näkemykset ovat näiltä osin maltillisempia kuin olin kuvitellut. Suomalaisillakin voi olla *jotain samanlaista* kuin subjekti, mutta tämä vastine ei nouse niin korkealle erottautumisen, itsenäisyyden ja tuhovoiman asteelle kuin oikea eurooppalainen miehittäjäsubjekti.

OSITTAIN MINUN JA PYLKKÖN erimielisyydessä on kyse verbaalisista seikoista. Jos Pylkkö haluaa varata sanan "subjekti" tarkoittamaan maailmanporvaria eli aggressiivisesti hallinta-alaansa laajentavaa indo-eurooppalaisen kielen puhujaa, niin mikäpä siinä. Ja jos hän ei halua nimittää suomen puhujaa subjektiksi vaan subjektin vastineeksi, niin tuskinpa tästäkään haittaa on.

Olisi kuitenkin kiinnostavaa tietää, ovatko suomalaiset todella heikommin suuntautuneita ja epäitsenäisempiä kuin vaikkapa ruotsalaiset. Voitaisiin selvittää esimerkiksi tieteen keinoin, pitääkö tuo väite suomalaisten epäitsenäisyydestä paikkansa. Tutkimuksen pitäisi varmasti alkaa sillä, että teemme itsellemme selväksi wittgensteinilaisessa hengessä, mitä tämä väite oikeastaan tarkoittaa, eli mitä kaikkea olisimme valmiita nimeämään epäitsenäisyydeksi ja mitä itsenäisyydeksi.

Kaiken kaikkiaan eurooppalaisuuden ja suomalaisuuden raja ei liene subjektikysymyksessä niin terävä kuin Pylkkö esittää. Totta kai suomalaisilla on oma erikoinen kielensä ja erityisiä tapoja ja perinteitä; mutta subjektiivisuus–asubjektiivisuus-erottelun vahva kytkeminen eurooppalaisuuden ja suomalaisuuden väliseen erotteluun on omituista. Toinen outo seikka on se, että Pylkkö antaa sekä subjekteille että asubjektiiviselle olemiselle joitakin olemuksellisen oloisia piirteitä, joita niillä ei kuitenkaan välttämättä ole, siis esimerkiksi levittäytymishalun subjekteille ja eloisuuden subjektittomalle kokemukselle. Subjekti ei välttämättä ole – eikä ole ollut – vain moderni, tekninen, aggressiivinen, totaalista hallintaa tavoitteleva maailmanporvari, ja toisaalta asubjektiivinen oleminen ei välttämättä ole – eikä ole ollut – eloisaa, täyteläistä tunnetta perinnekulttuureissa. ♦

Pauli Pylkkö

Pauli Pylkkö opiskeli ja väitteli filosofian tohtoriksi **Jaakko Hintikan** ohjauksessa 1980-luvulla ja on 1990-luvulla toiminut filosofian tutkijana Yhdysvalloissa sekä Suomessa. Hän kuitenkin luopui tutkijanurasta ja yliopistoelämästä 1997. Vuonna 1998 John Benjamins -kustantamo julkaisi hänen teoksensa *The Aconceptual Mind: Heideggerian themes in holistic naturalism*.

1990-luvun kuluessa Pylkkö kehitteli näkemyksiään asubjektiivisesta kokemuksesta, luonnollisen kielen merkitysten ainutkertaisuudesta, alueellisuudesta ja kääntymättömyydestä. Hän on kirjoittanut näistä aiheista artikkeleita sekä suomeksi että englanniksi. Nykyisin hänen mielenkiintonsa on keskittynyt sellaisen esikäsitteellisen dialektiikan ja merkitysnäkemyksen kehittämiseen, joka pystyisi ottamaan huomioon ei-eurooppalaisten kielten ainutkertaisen kääntymättömyyden ja esimodernin luontosuhteen.

Muiden toimiensa ohella Pylkkö on kustantanut kirjoja vaimonsa Leenan kanssa Uuniyhtiön nimissä. Uunikustannukselta on ilmestynyt **Schellingin Vapaustutkielma** (2004), jonka saatteeksi Pylkkö on kirjoittanut esseen "Schelling ja panteismikiista", sekä **Ernst Jüngerin Marmorijyrkänteillä** (2006), johon on liitetty Pylkkön Jünger-tutkielma "Lemuurien yö – Ernst Jünger ja kansallissosialismi". Uunilta on ilmestynyt myös kaksi Pylkkön omaa teosta, *Richard Wagner ajattelijana – antimodernisti, luonnonmystikko, gnostikko* (2005) ja *Luopumisen dialektiikka* (2009), joista jälkimmäiseen sisältyy toinen hänen kahdesta Ukko-dialogistaan. Ensimmäinen ilmestyi **Antti Arnkilin** ja **Olli Sinivaaran** toimittamassa kokoomateoksessa *Kirjoituksia Väinö Linnasta* (Teos 2006). ♦